

MARSILII FICINI

FLORENTINI • MEDICI • AT-

que Philosophi insignis, De uita pro-
ducenda, siue longa,**LIBER • SECVNDVS.****AD PERFECTIIONEM • SCIEN-**
tia, necessaria est uita longa, quam diligen-
tia prestat. Caput • I.

AD artem scientiamq; perfectam non tam uel docilitas ingenij, uel memoriae firmitas, quam prudentis iudicij perspicacia nos perducit. Iudicium uero propter ambiguitatem ex coniecturarum diuersitate conceptam, adeo difficile est, ut experimento sit necessario confirmandum. Experimentum quoq; fallax, tum propter iudicij ipsius difficultatem, tum propter fugacem opportuni in experimento captando temporis breuitatem. Quibus sane de causis, artem esse longam unam cum Hippocrate recte concludimus, nec posse nos eam nisi uite longitudine consequi. Vitam uero longam non solum ab initio semel fata promittunt, sed nostra etiam diligentia prestat. Quod et Astrologi consentunt, ubi de Electionibus et imaginibus agunt: et medicorum

cura diligens, experientiaq; confirmat. Quae quidem providentia non solum homines natura ualidi sepiissime, sed etiam ualetudinarij uitam longam aliquando consequuntur, ut non mirum sit Herodicum quendam literarum studiosum omnium sui temporis infirmissimum, ut Plato & Aristoteles testantur, eiusmodi providentia annum fere centesimū impleuisse. Plutarchus praeterea narrat multos corpore alioquin parum firmo, uitam sola diligentia longam consequutos. Mitto in praesentia, quot imbecillos ipse nouerim, prudentiae munere robustissimorum annos superauisse. Neq; igitur inutile fuerit, neq; uanum, post librum De curanda ualetudine literatorum à nobis compositum, praecipua quaedam insuper ingenij scientiae cupidis ad uitam longam cōducentia, tradere. Instituta uero haec nec incertibus ignauisq; communicari uolumus. Quid enim cupiamus istos diu uiuere, qui nec uiuunt quidem, quasi fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus diuulgari, perditam uoluptatum libidine dissolutis, qui breuem quotidie uoluptatem longae uitae, stulti praepouunt. Nec improbis iniquisq; patefieri, quorum uita mors est honorum. Sed uiris duntaxat prudentibus atq; temperatis, solertis ingenij uiribus humano generi, uel priuatim uel publice profuturis.

Vitalemi

Vitalem calorem nutriri humore, cuius ultra
 citraq; excessu fieri corruptionem disso-
 lutionemq;. **Caput II.**

Vita quidem tanquam lumen in naturali calore
 consistit. Caloris uero pabulum est humor aë-
 rius, atq; pinguis quasi oleum. Siue igitur humor eius-
 modi forte deficiat, siue prorsus excedat, uel inquinea-
 tur, calor naturalis statim debilitatur, & tandem de-
 bilitatus extinguitur. Si humoris defectu calor debili-
 tatur & perditur, mors resolutione cōtingit. Si potius
 obruitur humoris excessu uel uitio, uita suffocatione
 perit. Suffocatio uero humoris cuiuslibet exundantia
 uel putrefactione contingit, præsertim pituita uel ex-
 crescente uel quomodolibet putrefacta, ut non imme-
 ritò pituita petens uitā fuerit nominata. Præcepta igitur
 ad producendam uitam maxime necessaria: hinc
 quidem resolutionem, inde uero suffocationem putre-
 factionemq; æque deuitant. Acque inquam, ratione cō-
 muni. Nam si calidiorem sicciorem uel hominem fortè
 curant, & cui meatus quidem aperti sunt, humores au-
 tem spiritusq; subtiles resolutioni magis occurrunt. Sin-
 autem contraria ratione corpus affectum tractant, po-
 tius suffocationi subueniunt. Maxime uero in alteru-
 tro student, si ad alterutrum locus tempus uel declinet.
 At ubi ingeniosis studiosisq; consultitur, utrunq; præ-
 ceptum fermè est pariter necessarium, in utroq; similis-
 ter laboratur. His enim acutum quidem calidumq; in a-

Απερπια
 υς Γς πι-
 κτς.

30. MARS, FIC. DE VITA.

genium, & imaginationis motus assiduus, resolutio-
nem: ocium uero corporis atq; cruditas, suffocationem
minitari uidetur. Nusquam igitur medici uehementius
quam in eiusmodi hominum curatione laborant. Etsi
tota libri superioris disputatio ad prorogandam uia
tam maxime confert, propriam tamen quandam res
tanta curam, qualem deinceps quoad potero paucis
comprehendam, postulare uidetur.

Quomodo sint temperandi calor & humor quos-
dam Mineruæ consilio. Cap. III.

CAeterum dum oleum istud pingue, igneo huic
uigori nostro necessarium, pingui Mineruæ tra-
ctamus, Mineruæ interim oliuifera olei uitalis origo,
alibi uidelicet Iouis capite nata ridet, quod sui muneris
quantitatem planè cernentes, interea nō satis uidimus
qualitatem. Ridens ergo, uobis, inquit, oleum non mo-
do quantum sat flammæ nutriendæ foret, abunde dedi,
sed etiam sine amurca syncerum infudi lucernæ. Nec
illa. Nos autem inter loquendum errantes offendimus,
quoniam lucerna pedibus nostris uerbum suum non
dum nobis auditum. Ex hac ergo lucerna discamus,
oleum iugiter flammæ ministrandum, ea scilicet di-
ligentia, ut nec repentina quadam lumen obruamus il-
luuione: nec rursus differamus sitibundo potum. Sed
hæc quidem duo, satis in superioribus tractata puta-
mus. Reliqua nobis duo sunt, quorum alterum leuiter
tetigisse

detigisse, alterum uix attigisse uidemur. Tangentes in-
 terim ita Palladem, ut ridere nunquam solita, nos ris-
 deret. Quid ergo? Primo quidem cōsiderabimus flammam
 uel pauculam esse prorsus edacem, ideoq; lucernam
 illam lucere diutius in qua sic flammula est ad el-
 lychnium, id est lucinium temperata, ut non eibat oleum,
 sed pitisset. Itaque & nos in omni diēta cauebi-
 mus, ne quando, præsertim in iuuentute, nimium in-
 ualescat insitus ignis suapte natura uorax. Sat uero
 fuerit tum humorem inundantem, tum penetrabile fri-
 gus hinc arcere. Deinde lucernam cogitabimus fre-
 quenter extingui, quando non syncerum oleum instilla-
 uerit, sed (ut ita dixerim) amurcosum. Vnde paulò post
 concrescunt ex amurca fungi, lumenq; extinguunt.
 Iam uero nos alium à Pallade suscepimus oleum scilicet
 aërium quamplurimum purumq; & natio quo-
 dam lentore tenax atq; firmum. Quod ergo huic pau-
 latim absumpto suggeritur, non solum huic æquale de-
 bet esse, sed simile. Vt uero sit simile, non tantum aë-
 rium esse debet & pingue, sed penitus ab amurca se-
 cretum, id est à sæce quadam ex terra et aqua crassio-
 re congesta. Hanc ergo congestionem sæcemq; uitatus
 ri, alimenta eiusmodi fugiamus, & ocium & crudita-
 tem atq; sordes. Interea uero Mineruam ea modera-
 tione colamus, ut caput quidem de quo nata est ipsa,
 uobis augeat, neruas autem stomachumq; non minuat.

Crescentis humidi naturalis & alieni exuberantis
 cause: Et quàm necessaria sit ad uitam per-
 fecta digestio. **Caput .IIII.**

Naturalem humorem uelociter hæc exiccant :
 Sanguinis fluxus uberior: Violēta solutio uen-
 tris: Diu lubricus aluus: Profusus sudor: Latius pate-
 facti meatus: Coitus ad debilitatem factus: Sitis anhe-
 la: Fames crucians: Vigilia longa: Vsus præcalida-
 rum rerum simulatq; siccarum: Laboriosus animi cor-
 porisq; motus: Anxietas: Ira: Dolor: Siccior simul-
 atq; feruentior aër, præsertim igne calefescens: Ventus
 aridior & uiolentus atq; diurnus. Humorem supra
 modum augment ijs cōtraria. Ebrietas frequens utrunq;
 facit. Nimio enim tum calore siccatur, tum humore suffo-
 cat ebriosum. Nihil autem magis quàm cruditas ad u-
 trunq; nocet. Vbi enim non concoquitur alimentum,
 hinc quidem deest quo naturalem irriget humorem:
 inde uero putrefactum superest, quod exundans, calo-
 rem obruat naturalem. Quamobrem Auicenna cor-
 rumpi sanguinem inquit, ubi digestio ipsa corrūpitur,
 secutusq; Galenum appellat digestionem, uitæ radi-
 cem. Optima igitur est & quasi unica hæc regula Ga-
 leni, concoctionem cibi præ cæteris ubiq; curare. Nam
 quod maximum uidetur esse præceptū, salubribus ut
 delictet uti, nihil proderit nisi coquas. Siquidem ex his
 fermè sicut ex cōtrarijs noxius humor profluit, si cru-
 da membris influxerint. Ex cibis autem etiam minus
 arte

Coctionis
 ad uitam
 necessitas.

arte laudatis, sæpe minus malum accipitur nutrimentum, si uehementius concoquantur. Cruditatem igitur tanquam grauem resolutionis simul & suffocationis causam, diligentissime deuitemus, quantitate uidelicet cibi potusq; nobis accommodata: Qualitate, simplicitate, præparatione, contritione, ieiunio reuocante famem, ac si opus fuerit, stomachi etiam exteriore fomento, rebusq; quibusdã stypticis post epulas intus assumptis. Caueamusq; diligenter, ne cibũ potus exuperet: ne ue cibus sit liquidior, aut durior: aut hic uel ille ualde sit actu frigidus, aut alimenta sint longe diuersa. aut erudum addamus crudo. Hæc enim concoctionem magno opere prohibent. Caueamus insuper diligentissime, ne uel coitu statim post cibũ, uel somno meridiano sæpius nõ necessario, uel nocturna uigilia, uel labore animi ullo, siue corporis importuno, uel alio quopiam pacto digestionem impediamus. Digestionem dico equãdem non primam tantum, quæ sit in stomacho: sed secundam etiã quæ sit in iocinore: Tertiam insuper quæ in uenis: Quartam denique quæ in membris efficitur: Quæ longo quodã indigent interuallo, & quauis impedita, pabulum nõ suppedatur humori. Proinde sicut digestionem, sic excrementorum purgationem adiuuare in primis necessariũ est ad uitam. Necessarium, sordes etiã à cute detergere. Necessarius est motus corporis tam continuus, tam temperatus, tã uariuus, quàm coelestiuũ aerisq; motus & ignis & aquæ: seruata dum

taxat concoctionis & somni necessitate. Defatigatione uero & resolutione uitata. Preterea sub umbra situm cariemq; obducimus. Sub diuo, sub lumine uiuimus. Quod pater meus Ficus insignis medicus, frequenter habebat in ore. Sed ad hæc feliciter peragenda operæ precium foret, non tam urbanis negocijs quàm rusticis quibusdã exercitationibus à tenera statim etate corpus assuecisse, & quodammodo similibus. Interdum etiam nutrimentis, & uitæ genus quodammodo uarium tenuisse. Quod me sæpius ille prudens monebat. Qui enim in omni etate lautissima quadam curiositate uiuunt, sepe minus tuti uiuunt. Qui uero adolentes se minus assuecuerint, adulti saltem assuefaciãt, cautiore tamen gradibus & paulatim id tentantes.

Sanguis & humor accommodatus uitæ, aërius esse debet, qualitate temperatus, substantia mediæ diu atque tenax. Caput .V.

GRæci omnes inter præcepta ad diurnam uitam maxime necessaria, mandant ut euchymis alantur. Euchyma uocamus alimenta salubria, quæ bonum afferunt nutrimentum, id est, sanguinem bonum. Bonum uero sanguinem appellamus, non frigidum, non siccum, non turbulentum, sed calidum & humidum atq; clarum. Calidum quidem calore nõ acris: Humidum uero humore nõ aqueo: Clarum quoq; nec tamen interea tenuissimũ. Iam uero feruentior sanguis, naturalis

naturalem tum calorem exacuit, tū exiccat humorem,
 & quem ipse humorem infert uel calorem, resolubilem
 præstat atq; fugacem. Sanguis præterea humidior pro-
 niorq; ad aquam, naturalem obtundit calorem, humo-
 rem quoq; naturalem uel hebetat, uel impellit sub ca-
 lore liquefcere, uel suffocat humiditate calorem. Et
 omnino, si qua portio naturalis humoris ex aqueo san-
 guine trahitur, tum putrescit facile, tum citò diffluit,
 atq; dissoluitur. Hinc efficitur, ut qui molliores fructus
 herbasq; comedunt, nisi raro forsân & pro medicina
 tunc uentrem leniente sumant, breui uenas succo crudo
 putrefactioniq; obnoxio penitus impleant. Ac ne id ac-
 cidat, tutius pro alimento uel coquuntur, uel saltem
 cum pane miscentur. Sanguis ergo nec igneus esto, nec
 aqueus, sed aërius. Non aëri crassiori similis, ne pro-
 cliuior sit ad aquam. Non aëri subtilissimo, ne facile
 incalascat in ignem: sed substantiā teneat mediocrem,
 in qua medius aër dominatum habeat plurimum. Cæ-
 tera elementa insint, quatenus aëris accommodantur
 imperio. Non sit eius substantia subtilissima, ne humo-
 rem instabilem generet, spiritumq; uolatilem & disso-
 lutioni subiectum. Non sit crassissima, alioquin & in-
 genio minime ministrabit, & uix in naturalem humo-
 rem ac spiritum permutabitur, meatus obstruet, suffo-
 cationi dabit occasionem. Et spiritus qui uix tandem
 crassus inde creatur, densitate sua & ipse parum ido-
 neus est ad uitam, & calorem naturalem ita suffocat,

sicut fumus densior flammam comprimit protinus & extinguit. Mitto quod saltem adeò tenebrosus est, ut uitam efficiat mœstam, morte deteriore. In primis autem, ut mihi uideatur, ad uitam expedit diurnam, sanguinem unà cum substantia quidem aëria ualde, nec ad modum crassa, habere glutinosum aliquem in se humorem atq; tenacem, qualem fermè cum subtilitate habet oleum oliuarum, et humor anguillæ pinguis simulatq; tenuis, & oleum ex terebinthina quadam sublimatione tractum. Tu igitur alimenta, ceteraq; omnia que sanguinem pro uiribus, humoremq; talem efficiant, diligenter eligito. Sanguis enim humorq; talis sicut oleum flammæ, ita uitali calori pabulum est, & unà cū subtilitate habet etiam firmitatem. Præceptum enim Rasis est pro iuuentute seruanda, rebus uti sanguinem ad præcordia traducentibus ibiq; condensantibus, corq; fouentibus. Quod Auicenna probat, aquosum labileq; sanguinem præcipiens euitandum. Differens autem in hoc, pro differentia corporū, ratio est habenda. Nam ubi densius corpus est, ad subtilitatem sanguinis: ubi rarius, ad crassitudinem eiusdem, omnibus est remedijs declinandum. Vbi media corporis habitudo, uia similiter media tutius inus. Nunquam tamen naturalem corporis habitudinem extirpare conabimur, alioquin uitā ipsam extirparemus. Expedit insuper meminisse, ubi subtilitatem sanguinis ualde ueremur, & stomachus interea non sit admodum natura ualidus, minus

tioribus

Omnem immoderatum contrarium ad mediocritatem referatur.

ioribus ad crassitudinem gradibus accedendum esse,
 dum gracilem hominem crassioribus alimentis nutrire
 contendimus, & fouendum interim stomachū & pro-
 ducendum somnum. **E**xercitationem corporis pro ui-
 ribus augendam, animi minuendam, quæ plurimis sæ-
 pissime nocet. **A**t si minus ferat alimenta uiscosa nimis
 duraq; uel admodum frigida, usu saltem cor allorum,
 sandalorum, rosarum, coriandrorum, myrobalano-
 rum, cydoniorum & diacydonion, sacchariq; rosacei,
 stypticarumq; rerum eam sanguinis humorisq; firma-
 tatem deniq; consequemur, quam rebus nimium glutin-
 osis hic tuto consequi non ualemus. **C**omodissime ue-
 ro ex nucleis pineis pistaceisq; & glycyrrhizæ succo
 & amido additis amygdalis dulcibus, earumq; oleo et
 cydoniorum semine, atq; oleo sisamino unà cum sac-
 charo candidissimo aquaq; rosacea nutrientur, qui ui-
 scosa grandiorum animalium membra concoquere ne-
 queant. **C**õcedemus his præterea extrema gallinarum
 uel hœdorum, & testudines & limaces atq; testiculos.
Vina dabimus non alba, sed rubra stypticaq; & quo-
 dammodo subamara: aqua uinum ferrea uel masticea
 temperatæ. **O**leo quoq; masticeis cydoniorumq; cutem
 leuiter leniemus, & uitabimus interim quæ sanguinem
 subtilem faciunt uel feruentem, nisi forsã nonnihil croci
 uel cinnamomi tenacioribus epulis infundamus, ut &
 facilius concoquantur, & cocta per meatus angustos
 transferantur ad membra. **D**ifficile nanque est uiscosa

58 **MARS, FIC, DE VITA.**

uel alimenta paulò firmiora ex stomacho non admodum ualido usq; ad digestionem tertiã quartanq; perducere, nisi eiusmodi uehiculis perferantur, atq; insuper frictionibus lenibus prouocentur. Quas quidem quum facies, manibus eas mollioribus facito. Ac memento madefacere manus odorifero quodam uino, in quo camomillam myrtumq; coxeris atq; rosas.

De communi edendi bibendiq; regula, & qualitate epularum. Caput .VI.

Sed missa in presentia faciamus obtusissima hominum corpora uel tenuissima: ad communem uiuendi rationem perueniamus, communi mediãq; corporis habitudini prorsus accõmodatam. **C**auc ne ulla ratione meatus corporis uel supra modum pateãt, uel nimium obstruantur. Ibi enim in resolutione & iniuria extrinsecus inferenda discrimen: hic autem in putrefactione & suffocatione periculum: **E**t si non arctissimo regule freno, quod Hippocrates damnat, te cohibeo, non tamen habenas tibi ad licentiam usq; relaxo. **H**erbas & fructus humidiores accipe parce. **P**arcius lac & pisces, & utrunq; cum melle. **P**arciissime fungos, atq; cum aromaticis ac semine pyri. **S**imiliter purum aquæ potum, atq; unã cum parcitate. **Q**uæ humidiora sunt uel pinguia, aromaticis acribusq; condito, alioquin & humorem alienum membris plurimum inferunt atq; putridum: & si quem necessariũ naturæ

humorena

humorem suggerunt, hunc præstant citæ admodum corruptioni subiectum: Quod non aliter quam aquosum vinum cõturbatur celeriter & corrumpitur. Hinc citæ canicies, & pallor rugositasq; senilis. Carnes quoq; si quotidie comedantur, ac etiam si pondere pani propinquent, citam putrefactionem inferunt. Vnde Porphyrius Pythagoreorũ antiquiorumq; autoritate fretus, esum animalium detestatur. Nonne homines accepimus ante diluuiũ longæuos, animalibus pepercisse? Quamquam medici non tam carniũ usum uctant quam abusus. Deniq; humida tanquam putrefactioni obnoxia fugæ, memoria tenens humidos et pingues senescere citius atq; mori. Quod & Hippocrates ait, & res ipsa declarat. Siccissima rursus accipe moderate, uel saltem liberiore tempera potu. Media tutus eligito. Tametsi Auicenna formã cibi paulo sicciorem molli proponit, ad caniciem euitandã. Ad frigida nimium aut calida cautissimus esto. Calida simul et humida sequere. Si feruet aer, epularũ humor calorem superet: si friget, calor humorẽ. Vtrobique uero modicus sit excessus. Vtrobique calor & humor nonnihil glutinosum habeat atq; stypticũ, ut illinc membris irrigatus humor inhaereat firmitus, ac diu sub calore perduret. Electum triticũ & panis electus hoc in primis habet. Deinde rubrũ stypticumq; uinũ parũq; dulce. Tertio pinei nuclei resq; ijs temperie et lentore persimiles. Quarto carnes non humide simul atq; laxæ, ut suille & agnina lactentes.

Medici tamen ueteres, maxime Galenus, suis carnes et sanguinem, propter quandam cum corpore nostro similitudinem ualde commendant. Optimæ sunt igitur similibus corporibus, ut rusticis & robustis, corpusq; multum exercitantibus, præsertim si quadriduum gariophyllis, coriandris præparatis, sale conditæ seruentur. Et sanguis forsân utilis si cum saccharo coquatur, defecatusq; ad summû fuerit atq; liquens. Sed ut ad numerum reuertamur, non probantur carnes humidiores, quales diximus, non duræ simulatq; siccæ quales uetustioris leporis atque bouis, sed mediæ quædam, ut gallinaccorum, pullorum, caponum, pauonum, phasianarum, perdicum, fortè etiam pullorum columbinorum, præsertim domesticorum. Tales quoq; sunt capreoli uituliq; iuuenes et anniculi uerueces pariter atque apri. Hædos non sperno lactentes, caseumq; recentem. Auiculas equidem prætermisi. Frequens enim subtiliorum alimentorum usus, stomacho solum conuenit crassiora minime toleranti. Qui uero ualidior est, fugacem ex ijs sumum reportat uel humorem. Oua tamen gallinarum non prætermitto, si uitellus unâ cum albo comedatur. Vitellus namq; solus delicatiorum est nutrimentû: nam Auicenna probat nutrimentum nullum expedire magis in diminutione sanguinis & dissolutione spiritus cardiaci quàm uitellum oui gallinæ, uel perdicis, uel phasianæ. Neq; forte ab re fuerit anseres nutrire spelta aqua ue nitida, ac post necem carnes sale

nes sale & coriandris aceto præparatis, conditas, dies septem seruare prius quàm edas. Ceruumq; similiter, si stomachus fuerit ualidissimus. Probabile nanque est longæua quædam animalia ad uitam conferre longæuam, si tamen huiusmodi carnes iuuenes comedantur. Similiter aliæ carnes uicissim sunt tum assæ, tum elixæ. Cibus esto duplus ad potum. Panis duplus & sesquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad pisces, herbas, fructus humidiores. Ne incipiat à potu mensa, neq; potus sit semel uberior. Semper stypticum aliquid absq; potu uel modico, sequatur mensam. Vbi complexio, ætas, locus, tempus, ad calidum siccum uelabitur, tu quoq; paulisper ad opposita declinato. Vbi ad frigidum aut humidum, similiter ad opposita uerigito. Vbi temperies, seruato temperiem. Eatenus autem exercitationi quidem corporis est addendum, & animi detrahendum, quatenus epulis uescimur durioribus ad diuturnitatem uitæ aliquando forsitan necessarijs. Mensæ tibi sint in nouem diei horis duæ, & uotrobq; paræ. Parcior uero cœna. Exercitationes corporis duæ sermè post digestionem primam ad sudorem quasi productæ. Somnus quidem nocturnus, quia semper est necessarius, semper bonus: diurnus autem nisi admodum necessarius, nunquam bonus.

Non esse utendum alimentis quæ citò putrescant:

Vinum et triticum præ ceteris eligenda, putrefactio & resolutio fugienda. Cap. VII.

Animalia uero quaecunq; in nostram custodiam ueniunt, mundis electisq; alimentis nutrienda sunt antequam uescamur. Atque hæc & alia omnia ex pascuis altioribus & odoriferis eligenda sunt. Inter hæc regulam ante omnes ab Arnol'do philosopho cõprobatam, memori semper mente teneto. Animantes, herbas, poma, fruges, uina ex altis odoriferisq;, ut diximus, regionibus eligere oportere, quas uenti temperati serenant, suaues Solis radij fouent, ubi aquæ nullæ stagnant, culta sterquilinio non pinguescunt, sed humore natiuo, ubi etiam quæcunque nascuntur, diu permanent incorrupta. Hic duntaxat habitandum est, hic quoque nascentibus uescendum. Neq; confidendum est, ex alimentis quæ breui putrescunt, humorem nos comparaturos diuturnum, & à putrefactione remotum. Neque sperandum facile nos diu uieturos, ubi terræ fructus incorrupti diu non conseruantur: ubi raro admodum homines sunt longæui.

Altrici
ter
facultas

Quantum uero sit in loco uictuq; discrimen, pomum declarat persicum: in Persia quidem uenenum, in Aegypto, cordis amicum. Et helleborus in Anticyra impune sumptus, alibi uero uenenum. Aristoteles habitationem eligit altam ad meridiem orientemq; spectantem, sub aëre subtili, nec humido, nec frigido. Et Plato longæuos in æditissimis atq; temperatis reperit regionibus. Deterrimū uero est stercorare agros, uel aquas stagnantes ex agris minime deriuare. Omnia enim illic
citæ

sita corruptioni subiecta nascuntur. Quamobrem eos non uituperare non possum, qui sapientem Hesiodum idcirco uituperant, quod in re rustica sterquiliniū prætermiserit. Sed ille prudens salubritati potius quam fertilitati consulit. Satis autem ex lupinorum fabarumq; folijs tempestiue subuersis, agrum pinguescieri posse prætauit. At uero si regiones humidiores immundasq; colere, & alimenta minime duratura sumere compellamur, eum quasi seruemus uictum, quem sub aëre pestilenti medici mandauerunt. Qua de re in libro Contra pestilentiam satis egimus. Summatim uero suauibus et quodammodo calidis utemur odoribus. Aloë rite præparata sæpe, leuiterq; purgabimur. Rite uero præparatam dicimus, si lota fuerit aqua rosacea uel succo rosarum, aut si cū rosis recentibus contritisq; fuerit perfecte commixta. Deinde addatur ei myrobalanus atq; mastix, & fortè rosa. Medicina hæc extra controuersiam mirabilis est ad cōseruandam diu mentē sanam in corpore sano. Præterea corpus exercitabimus: opportuno utemur foco. Hoc puluere epulas condiemus: Myrobalanorū emblicarum sit pars uncie quarta, sandalorū uero dimidia, cinnamomi integra, octaua croci. Hoc itaq; puluere rebusq; simul acribus imminentē exputridis alimentis et locis corruptionē forsità inhibere poterimus. Meminerimus aut, ubi multo plures putrefactione suffocationeq; resolutione pereunt, ibi putrefactioni, et suffocatiōi maxime resistendū. Vbi uero

contra, uicissim uti condimentis aromaticis, et quodam modo austeris, ut diximus, odoribusq; similibus quouis tempore putrefactionem prohibet: ungi oleo, frigoris iniuriam: uti lauacris ex aqua & oleo, resolutio- nem ex labore uel calidis temporibus imminentem.

Similiter os aqua sepe colluere, succum glycyrrhizæ uel saccharum crystallinum ore tenere: Aqua rosacea multa, paucoq; aceto rosaceo manus faciemq; persfundere, similibusq; odoribus uti. Septima quaq; hora alimentis modicis recreari: corpore simul & animo conuiescere, calore uitato. Plurimum uero interest, quale sit uinum, & triticum, quibus assidue uescimur.

Hæc ergo sint talia, ut ultra annū & potius ad triennium integra perseuerent, si modo incorruptibilem ex ijs alimoniam sperare debemus. Vinum, siue album siue rubrum sit, esto clarum, suaue, stypticum, odoriferum, & quod indigeat aqua. Nisi forte uinum repereris, leue simul atq; durabile, quod rarissimum esse solet. Quod uero ualidius est, philosophus Isaach uinum dicit esse uinosum coctū sole, uentisq; purgatum: quod aqua fontis puri temperari iubet, aliquandiu antea q̄ bibamus, ut perfectius misceatur. Aquosum uero uinum atq; debile uel acerbum, fugiendum monet, utpote quod intra uenas & membra acidum citò fiat, aut aliter putrefiat. Vinum quidem aquosum putrefactioni subiectum, si conseruata eius substantia coctum fuerit, hoc saltem erit utile, alioquin non laudatum, quod humorem

**Vini lenum
qualitas &
substantia.**

humorem corruptibilem non creabit: sed acumen eius aqua electa temperandum erit. Vinum uero quale probauimus, **I**saach ex antiquorū sententia theriacis magnis inquit esse persimile. Quod, ut diximus, temperatum, habitudinem corporis frigidam calefacit, refrigerat calefactam, humefacit siccam, humidiores uero desiccatur, atque (ut **G**alenus ait) naturalem humorem recreat, calorem fouet, utrumque contemperat. Miscere uero uinum eiusmodi magis necessarium est iuuenibus, minus senibus, frigidis uero senibus minime. Frigida namque duraque senectus (ut inquit **P**lato) ita mero feruet atque mollitur, sicut uel igne ferrum, uel aqua lupini. Quod diximus per uinum opposita fieri, atque dissidentia temperari, scito etiam per glycyrrhizam fieri, sed debilius: Fieri etiam per oleum rosaceum, sed extrinsecus. Hæc ergo tibi familiaria sunt. Neque diffidas quicquid et qualitate temperatum est, et uirtute potens, posse reliqua temperare, sicut frigus alia frigescere, id in primis habere temperamento Iouis, quo etiam saluberrima sunt. Sed de his alibi disputandum.

Dieta, uictus et medicina senum.

VCaput .VIII.

Qui septimum iam septenarium impleuerunt, quinquagesimum attingentes annum, cogentur **V**enerem quidem significare iuuenes, **S**aturnum uero senes: atque has apud **A**stronomos stellas inter se maxime omniū inimicas existere. Rem ergo uenercam **S**at

turnij fugiant, quæ iuuenibus etiam uitæ plurimum detrahit. **N**on enim natis consulit, sed nascituris, ipsasq; etiam herbas statim producto semine siccant. **P**ræterea frigus aëremq; nocturnum lethiferum sibi putent, atq; cum omnino uictum seruent, ex quo sanguinem plurimum sperent, spiritumq; quamplurimū, ex uitellis uidelicet ouorum recentibus, uino aliquantum quidem dulci, odorifero uero quamplurimū. **N**am hic uitellus proprie cordis sanguinem, uinum præcipue spiritum recreat. **C**arnibus electissimis coctūq; facilimis omnium summam utantur diæta, calidū pariter & humidum augente. **S**piritum odoribus præsertim uini assidue recreent. **V**igiliam & in diem sitimq; deuitent: laborem rursus corporis atq; animi, & solitudinem & mœrorem. **M**usicam repetant si forte intermiserint, nūquam intermittendam. **L**udos quosdam & mores quoad decet olim antea etæ pueritiæ reuocent. **D**ifficilimū namque est (ut ita dixerim) reuiuescere corpore, nisi ingenio prius repuerascat. **N**aq; in omni etiam ætate magno opere conducit ad uitam nonnihil pueritiæ retinere, & oblectamenta uaria semper aucupari. **L**ongum uero profusumq; risum minime: spiritum namq; nimis ad exteriora dilatat. **S**ed redeamus ad senes. **H**i præterea si frigeant, fomenta petant aromatica & calida, simulatq; humida. **M**eminerint puerile non esse, puerile illud **A**uicennæ fomentum, factum quidem à **D**auide, sed tardius forte factum. **F**omentum seni mirificum:

Medula

Medulla recentis adhuc calentis panis infuso maluati
 co uino cū puluere menthæ, apposita stomacho et sepe
 ad olfactum adhibita. Nam & medulla eiusmodi etiam
 sola Democrito iamiam expiraturō retinuit spiritum
 quo ad placuit fugitiuū. Præterea frictionibus utantur
 leuibus, seu quandoq; lauacris nutrimentū prouocanti
 bus ad extrema. Nucleos ante omnia pincos uidelicet
 ablutos, familiares habeant. Hoc enim nutrimentū me
 dici ueteres senibus aptissimū probauerunt. Calidum
 enim & humidū est & pingue, & omnem lenit aspe
 ritatem, atq; simul, quod mirū est, dum naturalem hu
 morem auget, interea superfluum desiccāt, putridumq;
 expurgat humorem. Sunt qui nucleorum eiusmodi dra
 chmā unā quotidie post cibos exhibent senibus come
 dendam. Ego drachmam quoq; alteram ieiuno stom
 acho senibus exhiberem, uel recens, calens, auratū, pi
 nucleatū. Componerem quoq; electuarium hoc pacto:
 Sume amygdalarum dulcium mundarum uncias qua
 tuor, tantundem eiusmodi nucleorū, pistaciorum duas,
 unam seminum cucumeris, unam nucum auellanarum
 mundarū, contunde, coque unā cum candidissimo sac
 charo, cui tamen adideris unam zinziberis recentis
 conditi drachmam, croci dimidiam, musci tertiam, am
 bræ tantundem, saccharū, aqua melissæ, id est citrariæ
 rosarūq; fundito, multa auri folia his adhibeto. Huius
 enim usu quotidiano, uitam senes ualidiorē longio
 remq; cōsequentur. Possunt & in mensa hoc accipere,

Diog. Laertio
autore.

& pluribus horis ante mensam. **V**tilius autem tunc erit, si quid albi odoriq; uini unà cum confictione eius modi biberint. **T**emporibus uero calidioribus saccharum rosaceum unà cum auri folijs, & conditæ myrobalani uitam senibus prorogabunt. **T**heriacam nemo dubitat ad idem humidis conuenire personis atq; temporibus. **D**e cuius usu satis in libro superiore dictum. **N**emo etiam negabit his prodesse admodum radices enulæ, beeniasq; radices, albas similiter atq; rubeas, maxime uero recentes: illam quidem pro nutrimento, has etiam pro aromate: & omnia simpliciter calida, humidaq; et aromatica simul et styptica, simulq; pinguia. **C**ertum est senes electo glycyrrhizæ succo familiariter uti debere. **T**radüt enim glycyrrhizam esse humani corporis calori pariter & humori persimilem: præterea uarijs senum morbis opitulari. **L**ac quoque amygdalinum, & amidus cilus familiaris esto, et saccharum atq; passulæ. **R**asis tripheram ex myrobalanis Indis, emblicis belliricis confectam. **I**tem myrobalanos Indas conditas saccharo, non solum ad retinendam, sed etiam ad retardandam senectutem ualde probat. **A**uicenna laudat tripheram myrobalanorū maiorem atq; minorem. **R**ursus **C**onfectionem de squama ferri, maxime uero auri. **I**ubet quotidie mandere myrobalanos præcipue chebulas rite conditas, ad differenda senectutis incommoda.

De naturis aromatum & Cordialium necessarijs:

Et rursus qualis senum uictus. Cap. XIX.

Scito myrobalanis uarias inesse uirtutes. **Vnam** que mirabiliter superfluum exiccat humorem, unde caniciem prohibet. **Secundam** que humorem colligit naturalem, & à corruptione simul & inflammatione tuctur, unde uitam producit in longum. **Tertiam** que styptica aromaticaq; potentia, uirtutem & spiritum naturalem & animalem congregat & fouet, & roborat. **Nunc** aliquis uide lignum in paradiso myrobalanum forte fuisse putabit. **Simile** quiddam ferme faciunt aurum & argentum, corallus, spodiumq; & preciosi lapilli, quamuis pro aromatica uirtute facultatem afferant illustrandi. **Tu** uero memento aromatica tunc maxime prodesse nobis ad uitam (ut supra significauimus) quando cum uigore quodam aromatico humida sunt pariter atq; calida, lentoremq; pinguem habent, commodum augmento: quales sunt in primis radices beenie albæ, similiter atq; rubentes, præsertim recentiores. **Aut** saltem quando cum uirtute quadam subtili, odorifera & acuta, substantiam densam habeant, & stypticam ualde proprietatem, qualis utique compositio inter cordialia frigida primum myrobalanis inesse uideatur & succino. **Deinde** rosis & succo, & semini citri. **Tertio** sandalis et coriandris, atq; myrto, cæterisque similibus. **Inter** calida uero cordialia zedoaria, ligno aloës, citri cortici, & chariophyllis, nuci muscatæ,

maci, olibano, mastici atq; doronico: qualem etiã salu-
 uie experimur inesse. Tradunt ambram & muscum
 stypticam habere uirtutem. Zinziber autem ob quan-
 dam eius humiditatem, præsertim recens & conditũ,
 senibus sepe prodest. Sed hoc & chariophylus pro-
 pter caloris uehementiam, caute uidetur accipiendũ.
 Zedoaria quoq; caute, tamen si theriacæ similis iudica-
 tur, & stypticam simulatq; pinguem naturam habet,
 senibus cõmodissimam. Ambra propter calorem quasi
 temperatum tuto ferme sumitur, ac propter lentorem
 cum styptica subtilitate mixtum, prærogatiuam habet
 ad uitam in membris & spiritibus confirmandã: tum
 uero si ex ea fiat aqua, cutisq; lauetur, digestionẽ quar-
 tam restituit, ac morbos eius defectu contingentes ex-
 pellit. Aromatica uero quæ subtilem admodũ substan-
 tiam habent, qualem cinnamomũ atq; crocus, cordia-
 libus frigidis et durioribus sunt miscenda: Nã aromati-
 ca si tantũ calida subtiliaq; sint & sola sumantur, natu-
 ralem calorem nimis excitant, humoremq; dissolunt.
 Necessaria tamen sunt, tum frigidioribus et humidiori-
 bus epulis concoquendis, tũ cordialibus duris ad præ-
 cordia transferendis. Tenãq; latere nõ debet, humorẽ
 ipsum uitæ necessarium primas in corde sedes habere,
 et arterijs uenisq; eiusdem: quod Isaach perspicue do-
 cet: atq; ut Auicenna probat, hic humor naturali cae-
 terorum membrorũ humore frequenter irrigatur atq;
 fouetur. Quæ propter cauendum est, ne membri ullius
 humor

humor casu quopiam arefiat: multoq; magis, ne precordiorum humor comminuat. Atq; ut nutrimenta, uel fomenta, & cordialia omnia per angustos meatus ad precordia latissime perferantur, his insere crocū.

Vt uero sistantur ibi, myrobalanos adhibe. Vt autem consequaris utrunq; accipe inter calida muscum atq; ambram: inter frigida rosas atq; myrium. **Memento dulce marathrum** senibus profuturum: Nam & nutrimentum per membra diffundit, & qua facultate lac, eadem humorem auget naturalem. Vnde Dioscorides marathro serpentes ait annuam exuere senectutem. Probanus et saluiam. Hæc enim natura uirtutem temperate calefacit & firmat, paralyisim propulsat. Probanus & moderatū conditi zingiberis usum: habet enim cum calore pinguedinem.

De auro, & aureis alimentis, & refocillatione senum. **Cap. .X.**

Aurum omnes ante omnia probant, tanquam omnium rerum temperatissimum, & à corruptione tutissimum: Soli quidem propter splendorem, Ioui autem propter temperaturam consecratū: ideoq; posse calorem naturalem cum humore mirifice temperare, humores à corruptione seruare, Solarem & Iouialem spiritibus et membris inferre uirtutem. Verum tamen oportet durissimam auri substantiam, subtiliorrem facere, penetratūq; facilimā. Nouerunt enim cordialia tunc maxime latentem cordis recreare uirtutē.

quando in eis attrahendis minime natura laborat. **Vt** autem minime fatigetur, uel subtilissima iam effecta, uel cum subtilissimis sunt exhibenda. **Optimum** fore putant, si absq; aliena permixtione aurū potabile fiat: **Si** minus possit, contusum, & in folia redactum accipi uolunt. **Aurum** fermē potabile habebis (ut dicam) **Collige** flores boraginis, buglossæ, melissæ, quam citrariam nominamus: & quādo luna **Leonem** subit uel **Arietem**, uel **Sagittarium**, aspiciq; **Solem**, aut **Iouem**, coque cum candido saccharo, aqua rosacea liquefacto, & pro qualibet uncia infere diligenter auri folia tria. **Ieiunus** cum uino quodam aureo sume. **Item** aquam ex capone destillantem foco uel aliter cōsumpto unā cum **Iuleb** sume rosaceo, in quo auri folia quedam antē contuderis. **Præterea** in nitidissimā fontis aquam aurū extingues ignitum, cum eadem auri cōtundito folia. **Eadem** uinum aureum temperato, & unā cum eiusmodi potu comedito recentem oui uitellū. **Facile** uero in tota corporis arbore seruabis humorem, si in radicibus cōseruaueris. **Accipe** igitur gallinarum et pullorum eiusmodi atq; caponum cor, iecur, stomachum, testiculos, atq; cerebellum, coque aqua modica, minimo sale: **Cocta** contunde ex tota carne & toto iure & saccharo, addito recentis oui uitello, fac placentam modico cinamomo crocoq; conditam & auratam. **Hac** uescere esuriens semel, saltem quarto quoque die, et tunc quidē sola, claro tamen ad potum addito uino.

De usu lactis sanguinisq; humani pro uita
senum. Caput XI.

Saepe post decimum statim & nonnunquam post
nonum septenariū arbor humana arefacto pau-
latim humore tabescit. Tunc primum humano iuuenis
liq; liquore irriganda est hęc arbor humana, quò re-
uirescat. Eliges ergo puellam sanam, formosam, hila-
rem, temperatam, & famelicus lac eius sugito crescens
te luna, statimq; comedito marathri dulcis modicum
puluerem saccharo rite confectum. Saccharū quidem
lac in uentre cogi uel putrefieri non permittet, mara-
thrum uero quum & subtile sit & lactis amicum, dila-
tabit ad membra. Quos Hectica senilis exedit, medici
diligentes liquore humani sanguinis, qui arte sublimi
destillauit ad ignem, reficere moliantur. Quid ergo
prohibet, quo minus senio iam quasi confectos interdū
hoc etiam potu reficiamus? Communis quaedam est &
uetus opinio, aniculas quasdam sagas (quę & striges
uulgari nomine nuncupantur) infantū sugere sangui-
nem, quo pro uiribus iuuenescant. Cur non & nostri
senes omni uidelicet auxilio destituti, sanguinem ados-
lescentis sugant? uolentis inquam adolescentis, sani,
leti, temperati, cui sanguis quidem sit optimus, sed for-
tè nimius. Sugant igitur more hirudinum ex brachij
sinistri uena uix aperta, unciam unam aut duas. Mox
uero sacchari uiniq; tantundem sument, idq; esurientes
et sitibundi facient crescente luna. Si crudus egre con-

coquitur, coquatur prius unā cum saccharo, uel ad quāquam calidā moderate destillet saccharo mixtus, deinde bibatur. **F**ouere quoq; stomachū tunc sanguine suillo præsens auxilium est: quem utiq; sanguinem è uena suilla fluentem spongia calente uino madefacta combibat, & stomacho statim calens admoueat. **G**alenus atq; **S**erapio morsum rabidi canis sanguinis canini potu curari dicunt. **R**ationem uero illis assignare nō placuit. **E**go igitur biduum tam queritans, opinor deniq; saliuā canis rabidi uenensam impressam hominis pedis, per uenas paulatim ad cor ascendere, more ueneni, nisi quid interea distrahat. **S**i igitur interim canis alterius sanguinem ille biberit, sanguis ille crudus ad multas horas natat in stomacho, eum deniq; uelut peregrinum deiekturo per aluum. **I**nterea caninus sanguis iste saliuam caninam superiora membra prensantem prius q̄ ad præcordia ueniat, deriuat ad stomachum: **N**am & in canino sanguine uirtus est ad saliuam canis attrahendā, et in saliuā uicissim uirtus ad similem sanguinem prosequendum. **V**enenum igitur à corde semotum, sanguinēq; imbibitum in aluo natanti, unā cum sanguine per inferiora deducitur, hominemq; ita relinquit incolumem. **Q**uorsum hæc? **P**rimo quidem ut reitam occultæ, succurrentem inter differendum causam aperuerim: **D**einde ut moneam, sanguinē potari posse, & quidem salubriter: atq; in sanguine humano uirtutem esse, qua humanum sanguinem attrahat, & mutuo

tuo prosequatur. Ne fortè diffidas iuuenilem sanguinè
à sene bibitum trahi ad uenas membra que posse, ibiq;
prodesse quamplurimum.

**De diæta, habitatione, & consuetu-
dine senum. Cap. XII**

Meminisse decrepitos expedit, naturã debilem
non esse nutrimentorum pòdere fatigandam,
uel etiam epularum diuersitate nimia distrabendam:
Nam & iuuenilis ætas hoc uitio fit citò senilis. Diui-
dant ergo mensas, nec tam multa naturam alimonia
quàm frequenti reficiant, interuallo tamen interim ad
digestionem dato. Nam sepe etiam postquam stomas-
chus ipse concoxerit, nisi & iccur quasi digesserit, su-
mere nutrimentum, naturam distrabit atq; fatigat: qua
quidem lassitudine sæpius frequentata, aduolat intem-
pestiua senectus. Senes hyeme uelut oues aprica pe-
tant, æstate uelut aues amœna riuosq; reuisant. Fre-
quenter inter uirentes uersentur plãtas, & suauiter re-
dolentes: hæ nanq; uiuentes, spirantesq; conspirant ad
spiritum hominis augendũ. Ad loca uero communiter
apibus amica confugiãt, mellaq; hyeme degustent. Mel
enim cibus est senibus in primis amicus, nisi ubi bilis ti-
metur incendiũ. Amicus caseus recentissimus, amici da-
ctyli, ficus, passulæ, cappares, dulcia punica, xizipha
hyssopus, scabiosa, betonica, sed pistacia multo magis.
Pinei uero nuclei maxie omniũ, sicut diximus. Ex qui-
bis plurimũ referèt adiumentũ, si eos horas duodecim

Et senũ uis-
ctũ in mul-
tas partiri
oblationes
Galen. suas
det.

76. MARS. FIC. DE VITA

in aqua paulum calida teneant prius quam edant: Sic enim stomacho non nocebunt. Ac praeterea, si dum his utuntur, etiam inter pineta & oliueta uitesq; uersentur, aut saltem pini uaporem accipiant & odorem. Item gummi lachrymaq; pini cum oleo uel uino corpus saepe deliniant. Probabile enim est arbores longa naturaliter uita dotatas, praesertim si etiam hyeme uirescant, ad longam tibi uitam umbra, uapore, nouo fructu, ligno & tempestiuo quolibet usu prodesse. De animalibus autem longae uis supra diximus. Iam uero ad idem tibi forte conducet, si uiuas plurimum penes eos qui sani, tibi sano natura sint similes & amici, ac magis forsitan si paulo iuniores. Vtrum uero & quomodo frequens adolescentum consuetudo parumper senium retardare ualeat, pudicus Socrates consulendus.

Quae adminicula senes à Planetis accipiant ad omnia membra fouenda. ¶ Cap. XIII.

Verum consulite potius solliciti senes Apollinem, qui Socratem Graecorum sapientissimum iudicauit. Consulite Iouem insuper atq; Venerem. Phœbus ipse artis medicinae repertor, nucem muscatam uobis fouendo stomacho dabit; Iupiter cum Phœbo mastichen atq; mentham: Venus uero corallum. Fouendo rursus capiti, Phœbus paeoniam, thus, amaracum, et cum Saturno myrrham: Spicam nardi macemq; Iupias: Venus deniq; dulce marathrum atq; myrtum. Ad

cor uero fouendum accipietis à Phœbo quidem citra-
 riam, crocum, lignum aloës, thus, ambram, muscum,
 doricum, modicum chariophylorū, citri corticem,
 cinnamomum: Ab Ioue lilium, buglossam, ozimum et
 mentham, becniasq; radices, & candidas pariter et rus-
 bentes. **A Venere** sola quidem myrtum & sandalum
 atq; rosam: unà cum Saturno coriandrū. **Hæc** uos con-
 tundite diligenter: **Et** quæ stomachi sunt, cydoniorum
 oleo in formã ceroti conficite: **Quæ** uero capitis, oleo
 spicæ perfundite ac illinite ceruicem, tempora, frontē.
Quæ deniq; cordis, aureo uino spargite aquaq; rosas-
 cea, eaq; foris præcordijs admouete. **At** iccur in pri-
 mis creando sanguini necessariū, nescio quomodo præ-
 termisimus. **Huic** ergo semper Eupatorio & opobala-
 samo Phœbus opitulabitur: Pistaceis Iupiter atq; pas-
 sulis: **Venus** autem hepatica, endiuiā, spodio, cicorea.
Lien tandem fouendo Saturnus ille uester unà cū Iou-
 ue capparim dabit uobis, scolopendriam, tamariscū.
Sicut uesicam Iupiter cum Venere, pma. glycyrrhiza,
 amido, cucumeris seminibus, malua, althæa, manna,
 casia, curat. **Saturnum** uero uerendum pluribus, ne
 adeò uos fugite senes. **Nic** enim quàm peregrinus est
 iuuenibus, tam uobis domesticus erit. **Vt** igitur totum
 ipse quoq; uobis corpus uegetet pro uiribus, atq; con-
 firmet, accipietis nonnunquã ab eo regnante pariterq;
 à Phœbo mumiam simul, & anseris asii pulpam: hæc
 anseris adipe modico delinite, contundite diligenter.

78. MARS; PIC; DE VITA

Myrobalanorum chebularū atq; Indarum melle con-
coquite, ambra, musco, croco cōdite, credentes medica-
narū ad uitam conferentiū uitam esse fidem: Qua spe
retis & deū supplicātib; uobis adspiraturū, et res ab
eo creatas, præsertim cœlestes mirificam proculdubio
ad augendā uel conseruādā uitam habere potentiā.

De confabulatione senū sub Venere per ui-
rentia prata. ¶ Cap. XIII.

Sed à grauioribus his numinibus ad Venerem pa-
rumper uos per hortos & prata senes uirētia re-
uoco. Ad almam Venerem uos omnes aduoco, non lu-
dentem quidem uobiscum, sed iocantem. Hæc & uobis
inquam & mihi iam seni, primo quidem iocosum hoc
fundit oraculum. Ego filij (si nescitis) uoluptate motuq;
uobis uitam dedi. Ego igitur uoluptate quadā motuq;
& si non simili, uobis seruabo uitā. Eandem quoq; ser-
uabit libertate Liber uitis sator, propagator uitæ. Li-
ber ipse semper odit seruos, & quam uino promittit
uitam, solis liberis implet longam. Hæc quidem uitæ
simulatq; menti quondā profuit regnante Saturno di-
minuta mentha, placetq; quotidie. Vobis autem maior
mentha mente uitæq; prodest, diminuta nocet. **Risum**
ex meis hortis legite, negligite ficum. **Has** uero uiolas
quando carpitis, carpere uos existimate lilia, prehens-
dentes lilium, comprehendere crocū. **Crocum** à Phœ-
bo Iupiter ipse nactus propagauit in lilium. **Liliū** ego
à Ioue

à Ioue suscipiens, in has quas hic uidetis, uiolas transfor-
 maui. Deniq; rosa quidē uobis esto Lucifer, Hesperus
 uero myrtus. Post oraculum nobis cogitandum, man-
 dat rerum uiridium naturam quatenus uirent, non so-
 lam esse uiuam, sed etiam iuuenilem, humoreq; pror-
 sus salubri, & uiuido quodam spiritu redundant em:
 Quapropter odore, uisu, usu, habitatione frequēti iu-
 uenilem inde spiritum nobis influere. Inter uirentia ue-
 ro deambulantes interim causam perquiremus, ob quā
 color uiridis uisum præ cæteris sœuat salubriterq; de-
 lectet. Inueniemus tandem naturam uisus esse lucidam
 ac lucis amicam, uolatilem tamen ac facile dissipabi-
 lem. Idcirco dum per lucem se dilatat uelut amicam, in-
 terdum nimio lucis excessu rapi prorsus, et uehementi
 dilatatione dissolui: tenebras autem naturaliter uelut
 inimicas fugere, ideoq; radios in angustum inde retra-
 here. Optat uero uisus ita perfrui lumine, ut per amicā
 hoc suum amplificetur quidē, nec tamen interim disti-
 petur. Iam uero in quocunq; colore plus admodum te-
 nebrarum siue nigredinis est quā lucis, nō dilatat, et
 nec ideo delectatur radius uisus ad uotū. Vbi uicissim
 plus admodū splendidi coloris est quā nigri, spargi-
 tur latius, noxia quadam uoluptate distractus. Quam
 obrem color uiridis, maxime omnium, nigrum cū can-
 dido temperans præstat utruq; delectans pariter atq;
 conseruās, & molli insuper et adhuc tenera qualitate,
 sicut & aqua radijs oculorū absq; offensione resistit.

Cur uiridis
 color præ-
 ter ceteros
 uisum affi-
 ciat uolu-
 ptate.

ne abeūtes longius disperdantur. **Quæ** enim dura sunt simul & aspera, frangunt quodammodo radios. **Quæ** uero rarissima sunt, dissolutioni aditum patefaciūt. Sed quæ soliditatem aliquam habent, lenemq; simul æqualitatem, sicut specularia corpora, nec ipsa quidē frangunt, neq; longius disperdi permittunt. **Quæ** denique præter hæc beneficia, tenera quoq; sunt et mollia, sicut aqua res que uirides, liquidis oculorum radijs mollitia blandiūtur. Deniq; uisus radius quidam est in quadam oculorum aqua naturaliter nobis accensus: ac temperatum lumen in aqua quodammodo resistente requirit. **Itaq;** gaudet aqua, delectatur speculis similibus, uiridibus oblectatur. **In** quibus sanè uiridibus solis lumen insitum adhuc uernum secū habet humorem, aquamq; subtilem occulto quodam lumine plenam. **Ex** quo fit etiam, ut color uiridis quum tenuatur, in croceum resoluatur. **Quorsum** hæc? **Vt** intelligamus frequentem uiridium usum, siquidem uisus spiritum recreat, qui in animali spiritu quodāmodo præcipuus est, animale quoq; reficere. **Atq;** etiam meminimus, si color uiridis, quia inter colorum gradus medius atq; temperatissimus est, tantum animali spiritui prodest, multo magis quæ per qualitates temperatissima sunt, naturalem & uitalem spiritum iuuatura, atq; admodum profutura nobis ad uitam. **Nihil** in mundo temperatius est quàm cælum, nihil sub cælo fermè temperatius est quàm corpus humanum, nihil in hoc corpore temperatius est quàm

quā spiritus. Per res igitur temperatas uita perma-
nens in spiritu recreatur. Spiritus per temperata cœ-
lestibus conformatur. Deniq; discamus ex temperie uir-
ridis, quæ illuminando æque congregat animalem spi-
ritum atq; dilatat, ideoq; maxime iuuat, nos quoq; in-
cordialibus eligendis, componendis, utendis, aromatis-
ca, subtilia & acuta, quæ spiritum extendere uel etiam
illuminare solent, quod facit crocus atq; cinnamomū,
cum aromaticis semper stypticis cōgregantibusq; ceu
myrobalanis & similibus commiscere, atque uicissim.
Neq; prætermittere quæ absq; acumine etiam aroma-
tico simul utrunq; conficiunt, aliquantum uidelicet dia-
latant, atq; admodum congregant, multumq; illumi-
nant, quæ & aliās narrauimus: quod efficit aurum, ar-
gentum, spodium, corallus, electrum, sericum, preciosi
lapilli, inter quos hyacinthus uel ore detentus ob Io-
uialem temperiem plurimum comprobatur. Quum
enim sub terra nequeant speciosissima & quasi cœle-
stia procreari absque summo quodam beneficio cœli,
probabile est rebus eiusmodi mirificas cœlitis inesse
uirtutes. Compositio uero eiusmodi, quæ dilatando &
illuminando spiritum æque cōgregat, ita delectat eum
intrinsicus atq; recreat, sicut foris uiriditas oculos, at-
que ipsum etiam apud senes in naturali quadam uiri-
ditate diutissime seruat, quasi laurum, oliuam, pinum,
etiam hyeme uirentem. Tantoq; magis id efficit, quo
efficit et interiorius, atq; maxime si compositio talis aro-

matico flagret odore, alliciatq; sapore. Profecto sicut corpus ex crassioribus humorum partibus cōpositum in quintam redigitur formam, ita spiritus ex subtilissimis eorundem portionibus constitutus formam habet quintam naturaliter temperatissimam atque lucidam, ideoq; cœlestem. Atq; in hac ipsa forma conseruandus est, ut subtilis quidem sit, & interea firmus sicut diximus. Sit omnino lucidus, sed etiam quodammodo solidus. Ac præterea rebus odoriferis, firmis, lucidis, assidue foueatur, si uitam cupimus conseruare quæ uiget in spiritu, & uendicare nobis cœlestia dona. Hæc hæc tenus iussu Veneris contemplati, Venerem ipsam auidiuisse putemus.

Prosopopœia Mercurij, senibus consulentis circa uoluptatem, odores, cantus, & medicinas. Cap. XV.

INterea dum inter senes ipsa quasi Venus confabularetur, forte quidem hæcenus satis belle, deinceps uero prolixius forsitan fabulatura foret. Sermonem hæc his Mercurius uocibus, sermonum autor interpellat. Quidnam uobis est cum Venere istac semper puella senes? Quid rursum Veneri cum sermonibus? Nonne mei simulatq; uestri sunt sermones? Mea ratio pariter atq; uestra? Audite me igitur eadem nunc attentione, qua illam, & multo maiore insuper attentione quæ Venerem. Quinq; scitis esse sensus, uisum, auditum, olfactum, gustum, tactum. Esse rursum quinq; (ut ita dixerim)

rim) discite rationes. Dum enim per quinque sensus quotidie imbuitur uobis animus, rationesque inde rerum ipse concipit, interea notiones habitusque ad res iudicandas quinque, tanquam rationes quinque, resultant. Præterea sicut quinque hinc quidem sunt sensus, inde uero quodammodo rationes, ita uitæ tenor quinque gradibus circa sensum rationemque disponitur. Vnde quinque numerantur ætates. Prima quidem sensu tantum trahitur. Secunda, sensu magis admodum allicitur quam ratione ducatur. Tertia post hæc alternis pariter rationis et sensus persuasionibus agitur. Quarta, ratione potius quam sensu ducitur. Quinta tandem ratione tantum regi debet. Prima igitur ætas atque secunda tanquam subiecta Veneri, Venerem si placeat loquentem audiatur, reliquæ uero Mercurium. Ego igitur reliquos uos omnes alloquor, non pro me quidem tantum, sed pro Diana etiam hac, quam ad sinistram meam cernitis: nempe quum hæc elinguis sit, ego uero bilinguis, iure pro hac ipsa, cuius ego linguam habeo, loquor. Vnam profecto noxiamque Venus uobis invidit uoluptatem, qua noceret quidem uobis, prodesset uero futuris, exhauriens paulatim uos per latentem quandam quasi fistulam, aliudque uestris liquoribus implens atque procreans: uos tandem quasi uetustum quoddam spoliolum cicadarum iam exhaustum humi relinquens, cicadæ interim teneriori prospiciens. Nonne uidetis quod Venus de materia uestra generat esse reces quiddam et uiuum, sensuque præditum? Surripit ergo

Vitæ quinque
que gradus

uobis iuuentutē & uitam atq; sensum, ex toto inquam corpore per totius uoluptatem, ut efficiat inde totum. **Ego** interim materiæ illius quæ quartæ digestionis superest qualitate monitus, uos cōmoneo, alimenta similiter quarta digestionis cocta plurimū uitæ uestræ succurrere, **Ouum** recens uidelicet integrum & sorbibile unā cum saccharo exiguoq; croco: **Lac** humanum, uel suillum, uel caprinum cum pauculo melle sumptum. **Atq;** hæc duo tunc salubriora sunt, quando natiuo adhuc calore flagrant: **Etsi** ouum aliam mox cocturam desiderare uidetur, præsertim in stomacho minus ualido, sed leuiter est coquendum. **Verū** ut parumper ad **Venerem** redeamus: **Siquando** uidistis **Venerem**, iuuenilem admodum uidistis, & quasi meretricijs fucis & ornatis expolitam. **Hæc** ergo quæ noua semper est, noua semper affectat, odit uetera, facta destruit, unde construat facienda. **Hæc** rursum (si dictu sit est) quasi meretrix non uno quouis est contenta uiro: uulgus amat, et ut dialectice loquar, speciei passim potius quā in diuiduo suffragatur. **Iam** uero neq; tactu tantum uos precipitat, sed etiam gustu fallit quotidie perditq; deceptos. **Quos** enim uos in rebus sapes percipitis meo diocri quadā temperie gratos, hos **Diana** hæc **Apollinis** Iouisq; munere tradidit. **Illecebras** uero saporum miras, quibus quotidie uelut hamo capti clam miseram uitam perditis, **Venus** insidiosa fabricat. **Quid** igitur **Martem** incusatis? **Quid** **Saturnum**? **Mars** quidem
raro

raro admodum uobis palamq; nocet. Saturnus quoque
 sepius uultu se proficitur hostem, nocet tardius, tem-
 pusq; remedijs nulli negat. Sola Venus palam ut amica
 uenit, clam inimica uenit. Hanc igitur incusate po-
 tius, si quem inter superos incusare licet. Ad multipli-
 ces huius insidias, tum oculis Argi uosipfos instruite,
 tum Palladis clypeo uos munite. Aures autem ad blan-
 das pollicitationes eius tanquam ad lethales Syrenum
 cantus obstruite. Huc deniq; providentiae florem à me
 accipite, quo Circes huius ueneficia deuitetis. Hæc uo-
 bis duas uix tandem et has quidem lethiferas pollicetur
 uoluptates potius quam largitur: ego uero beneficio
 patris atq; fratris quinque promitto uobis, quinque præ-
 sto, puras, perpetuas, salutare, quarum infima est in
 olfactu, superior in auditu, sublimior in aspectu, emi-
 nentior in imaginatione, in ratione excelsior atq; di-
 uinior. Quo maior delectatio in tangendo percipitur
 atq; gustando, eo uitæ grauius frequenter accidit detri-
 mentum: Contra uero quanto maiorem in olfactu uo-
 luptatē & auditu atq; uisu, item imaginatione et sepe
 ratione quotidie reportatis, tanto fila uitæ longiora pro-
 ducitis. Verum sicut in blandimentis tangendi atq; gu-
 standi cauendam uobis subdolam admonui Venerem,
 sic in ipsa secretiore nimisq; assidua cōtemplatiuæ men-
 tis delectatione cauete Saturnum: Illic enim frequenter
 filios ipse suos deuorat. Nam quos sublimiorum con-
 templationum suarum rapit illecebris, & illic agnoscit

Dux citz
mortis an-
ta.

ut suos, hos interim (si modò diutius gradū tibi sistant) falce quadam è terris amputat, terrenam que incautis uitam sepe surripit. Hoc saltem Venere interim indulgentior, quod Venus quidem uitam quam tibi detrahit, donat alteri, nihil tibi pro detrimento restituens. Saturnus autem pro uita terrena, à qua separatus ipse, te deniq; separat, cœlestem uitam reddit atq; sempiternam. Hoc ipso similes esse uidentur inter se Venus atque Saturnus, qui sanè quàm Aquario gaudet, tam regnat in Libra, quod homines & hic & illa generandi libidine uexat nocetq; uexatis, ut inde posteritati proficit. Sed hæc quidem fecundat corpus, stimulatq; fecundum. Ille mentem suo semine grauidam urget ad partum. Vos igitur prouerbij memores, Ne quid nimis, assiduis prudentiæ frenis parturiētis utriusq; que libidinem cohibete. Tametsi multo citius grauius que ille lædit, quos tædio, torpore, mœrore, curis, superstitione premit, quàm quos supra uires corporis moresq; mortalium eleuat ad excelsa. Omnino uero seruare moneo quod æquus Iupiter Pythagoram docuit & Platonem, humanam uitam in quadam æquali animæ ipsius cum corpore proportionem seruari, utriusq; que suis quibusdam alimentis & exercitationibus ali, ac similiter augeri. Si quis alterutrum educatione precipue sua multo robustius altero tandem efficit, non mediocrem facit uitæ iacturam. Propterea quicumque inter res medicorum arte laudatas potissimum, eas eligat,

git, quæ corpori simul & ingenio profunt, maximum uitæ sibi uendicat adiumentum. In earum uero numero uinum, mentam, myrobalanum, muscum, ambram, zinziber recens, thus, aloëm, hyacinthum, similesq; lapillos, herbas uel consimiles esse putate, & quæ ad utriusq; utilitatem à medicis pariter componuntur. Sed longioribus his quandoq; interceptis ambagibus, ego quoq; medicus huc accessi. Si sapores ex rebus accepti non ultra uiuentibus, item odores ex aromatibus iam siccis uitæq; uacuis, multū ad uitam conferre censentur, quidnam dubitatis odores ex plantis, radicibus ad huc suis hærentibus uiuentibusq; mirum in modū uitæ uires accumulatos? Denique si uapores exhalantes ex uita dūtaxat uegetali magnopere uitæ uestræ profunt, quantum profuturos existimatis cantus, aërios quidem spiritui prorsus aërio, harmonicos harmonico, calētes adhuc uiuosq; uiuo, sensu præditos sensuali, ratione conceptos rationali? Hanc ergo uobis à me fabricatam trado lyram, cantumq; cum ipsa Phœbeū, solamen laborū, diurnæ uitæ pignus. Sicut enim res qualitate temperatissimæ simulq; aromaticæ, tum humores inter se, tum spiritum naturalem se cū ipso contemperant: sic odores eiusmodi uitalem spiritū, sic rursum similes quoq; concentus spiritum animale. Dum igitur fides in lyra sonosq; dū tonos tēperatis in uoce, similiter spiritū uestrum intus cōtemperari putate. Ac ne ipse Venere sim auarior, quæ sine Baccho friget,

ab hoc ipso Libero patre per me nectar hoc accipite. Qui precipue inter uos frigent, temporibus similibus bis septimo quoque die uncias uernacci, uel maluatici dulcis meri duas sumant cum una panis uncia, tribus ante mensam horis. Semel autem drachmam unā sublimis aquæ destillantis ex uino cum Iuleb rosacei semuncia. Quo quidem liquore illinire etiam cutem, et ad olfactum uti commodissime possunt. Atque ut post eiusmodi nectar Ambrosiam quoque uobis afferam, hanc in super acceptam ab Ioue largior medicinam: Quatuor myrobalanorum uncias accipite chebularum, tres rosacei sacchari, conditi zinziberis hyeme quidem unciam, æstate uero semunciam. Tria hæc cum emblicarum melle concoquite suauiter, septemque auri solijs exornate. Ieiuni bolum ante prandium quatuor horis accipite. Anno saltem integro quotidie id assumite, ut inde uelut Aquilæ renouetur uestra iuuetus. Hactenus quam si Mercurium locutum existimemus.

Confirmatio superiorum: Et uitandi coitus assidueque cogitationis præcepta. **Cap. XVI**

Astrologi Venerem et Saturnum inimicos inuicem esse ferunt. Quum uero in cælo ubi omnia amore mouentur, ubi defectus est nullus, odium esse nequeat, inimicos, id est effectu diuersos interpretamur. Mittamus in præsentia reliqua. Ecce nunc Saturnus quidem nobis in centro, Venus autem in circumferentia

uentia posuit uoluptatem. **V**oluptas uero spirituum esca
 quaedam est. Igitur ex opposito **V**enus atq; **S**aturnus
 spiritus nostri uolatum aucupantur. **I**lla per uolupta-
 tem suam allicit ad externa, hic interim per suam ad
 intima reuocat. **D**istrahunt itaq; spiritum, si ferme eo
 dem tempore moueant atq; dissipant. **Q**uamobrem ni-
 hil contemplatori uel curioso pestilentius, quam uene-
 reus actus, nihil uicissim hunc sectanti alienius quam
 cura & contemplatio esse potest. **C**ontemplatorē uero
 physicum, religiosumq; eodem in gradu connumeramus:
Et gradu simili quemlibet in negocijs suis ualde
 cogitandum grauibuscq; curis obnoxium. **H**inc rur-
 sus efficitur, ut si quem **S**aturnia uel cōtemplatione ni-
 mium occupatum uel cura pressum, leuare interim &
 aliter consolari uelimus, per uenereos actus, ludos, ioc-
 cos, id tentantes tanquam per remedia longe distantia,
 frustra atq; etiam cum iactura conemur. **A**tq; uicissim
 si quem uenereo uel opere perditum, uel ludo iocoq; so-
 lutum moderari uelimus, per **S**aturniam seueritatem
 emendare non facile ualeamus. **O**ptima uero disciplina
 est, per quaedam **P**hœbi **I**ouisq; qui inter Saturnum
Veneremq; sunt medij, studia similiaq; remedia homi-
 nes ad alterutrum declinantes, ad medium reuocare.
Sed ut tandem simus medici. **S**icut flamma duobus com-
 muniter modis uiolentis extinguitur, aut uelut diffusa
 uentis, aut contrā quasi compressa cineribus: sic spiri-
 tum uel celeriter effectu uenereo dissipamus, uel sensim

Saturnio suffocamus, ac sepe exprimimus cōprimendo, pariterq; resoluimus. Spiritus utiq; frequenter ad extima uolans, intima reddit uel uacua uel aliena uitæ. Sed ad intima sepe coactus, cætera circum membra præstat uitæ minus idonea. Citam igitur senectutem, tum Venus interioribus nostris, tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidē præcipue, ubi ex quouis eius motu facile corpus debilitatur atq; labascit. Saturnus quoq; potissimum, quando ex quocunq; contemplationis officio uel cura, labore, ingenij corporisq; uires labefactantur: etsi uel qui ad contemplationem, uel qui ad libidinem natus est, plerunq; ad suum uterq; officium est natura fortissimus. Natura enim sepe coniungit cum uoluptate simul et facilitate potentiam. Vnusquisq; igitur se cognoscat, sui que ipsius moderator ac medicus esto. Coitum quidem frequentaturi cæteros consulant. Ego uero exercitaturis ingenii libro etiam superiore consului: deniq; omni diæta omnibus remedijs uti debent, quibus membra, spiritus, sensus, ingenium, memoria confirmantur: cogitationes per interualla repetere, nec expectare uel minimum ex cogitatione laborem: maxime uero quum primū canescunt, quamuis nonnulli sint qui non tam debilitate naturæ, uidelicet adhuc iuuenes canos emittunt, quàm uel ægritudine, uel ægrotatione aliqua præcedente, aut etiam parentum similitudine, à quibus scilicet iam canescensibus fuerint generati.

Medicinae senum, & de habitatione iterum
atq; diæta. **Cap. XVII.**

Chalæorum regula est forte probanda ad iuuentutem recuperandam, peregrinos humores imbibitos corpori expurgare gradatim, tum interiores competentibus medicinis, tum exteriores frictionibus & lauacris prouocationibusq; sudoris, intereaq; salubribus duraturisq; alimentis paulatim corpus implere. Sunt autem qui trochiscis quibusdam ex uiperæ factis, uel helleboro præparato, promittunt humores omnes ueteres putridosq; prorsus educere. Quibus expurgatis, & humore rursum saluberrimo alimentis salutaribus recreato, restituere iuuentutem. Et qui cautiore sunt, helleboro gallinas pascunt, hominem uero gallinis. Eiusmodi uero curationem tanquam periculosam in iuuentute arbitror potius quam in senectute tentandam, ne forte iuuentutem illam à Medea Pelia seni promissam experiamur. Nam & iuuenes medicinis exquisitè purgantibus citò senescere Hippocrates asserit. Sed ubi diæta non sufficit, clystere uel manna, uel aloë præsertim lota securus utêris. Si tibi sit alius astrictior, manna cum iure caponis myrobalaniqu; uirtute: Sin minus, hac te iuuenem etiam in senectute purgatione seruabis: Sume unciam lotæ aloës unâ, myrobalanorum emblicarum drachmas duas, chebularum quoq; tantundem, duas item rosarū purpurearum, masticis quoq; tantundem, maluatico uino confice pilulas.

quando Luna feliciter collocata, propitio fruitur Iouis aspectu, præsertim si domicilia fixa possederit uel ipsa, uel Iupiter. Hæc enim ad diurnitatē uitæ magnopere conferunt. Potes etiam utiliter Reubarbarum hic cum aloë componere, scilicet dimidiam aloës partem, dimidiam reubarbari, & quoties opus fuerit, unam manē sumere pilulam ad tres usq; uel quinq; modicūq; insuper uinum bibere. Vbi uero pituitam magis times, potes cōmode in his pilulis trochiscorum agarici tertiam partem accipere unā cum tertijs aloës duabus, omisso reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis annis pilularum compositionem omni ætati experior esse tutissimam. Eadem hora cōfectionem eiusmodi facito: Sume myrobalanorum emblicarum, belliricariū, Indarum, chebularum, unciam uniuscuiusq; unam, cinnamomi uero duas, unam quoq; daronici, rosarum purpurearum unam, sandalorum rubeorum duas, unam croci drachmam, tertiā drachmæ partem musci, ambræ tantūdem: candidum post hæc cum aqua rosacea succoq; citri fundito saccharum: coque, fac bolos, auroq; inuolue. Hoc ante prandium quatuor horis sumentes atq; dantes, utiliter experti sumus ad uirtutem corroborandam, ad illustrandum spiritum atque firmandum. Maxime uero proderit si paulum quid insuper uini aurei biberis. Proderit et sæpe calefactum panem aureo mero & rosacea aqua persundere, & modico insuper cinnamomo saccharoq; uberiore condire. Frequenter

quenter etiam duo hæc cum lacte amygdalino & modico pane miscere: nam eiusmodi mixtiones naturam referunt Iouialem. Præter omnia quæ in superioribus explicauimus, uel saltem significauimus, ab ijs omnes urbani diligenter cauere debent, æstu, gelu, quolibet uel post calorem frigore uel nocturno, nebulis, uentis uel ex palude flâtibus, uel irrumpentibus ex angusto: locis item ubi aër uel mouetur uolentius, uel nullo modo mouetur: Habitatione quauis humidior, foetore, mcerore, torpore. Diligentius autem Mercurij sectatores, diligentissime seues. Qui præterea postquam manè corpus totum leuiter perfricauerint, delinient ipsum aduersum aëris et laboris incommoda calente oleo uel uino quopiã subamaro, cui prius insuderint myrrhanæ & rosam atq; myrtum. Saluiam frequenter ore ferât, neruis ac dentibus amicissimam. Et quando dentium uitio liquida, uelut infantes, alimenta repetere cogantur, mollissima caueant. Lac quidem uino referant moderato. Utantur igne duntaxat ut medicina, quantum uidelicet expellendi frigoris & suscitandi caloris innati necessitas postulat, alioquin tanquam edace humorem naturalem exiccatur. Solem uero quoad delectat sequantur ut alimentum, destillatione uitata, & æstus similiter declinato. Faciles quidem motus diligant, excitando calori admodum necessarios. Labores autem corporis oderint, & multo magis animi: nec minus longam sitim, & inediam atq; uigiliam.

De nutrimento spiritus, & conseruatione
uite per odores. Cap. XVIII

Legimus in calidis quibusdam regionibus, ac pluri-
mo passim odore fragrantibus, multos gracili
corpore & imbecillo stomacho, quasi solis odoribus
ali. Fortè quoniam ipsa natura loci, tum herbarum &
frugum atq; pomorum succos ferme totos redigit in o-
dores, tum corporum humanorum humores illic resol-
uit in spiritum. Quum igitur uterq;, uidelicet odor &
spiritus sit uapor quidam, et simile simili nutriatur, ni-
mirum & spiritus & spiritalis homo, plurimum ab
odoribus accipit alimentum. Nutrimentum uero qua-
tecunq; id sit, per odores siue fomentum, apprime senis-
bus & gracilibus necessarium est, quo defectum ali-
menti solidioris atq; uerioris utcunq; compensare possi-
mus. Ambigere tamen nonnulli solent, utrum spiritus
odoribus nutriatur. Ego autem opinor solis forsan ita
nutriri, ut nisi alimenta quæ crassa sunt, digestionem tan-
dem in uapores extenuentur, spiritus ipse, quem dixi-
mus uaporem esse, nullum illinc suscipiat nutrimentum.
Itaq; uinum odore plenum, spiritum subito recreat,
quem cætera uix tandem reficere possunt. Vaporem
uero illum in quem cibi cocti deniq; transferuntur, ideo
appellamus odorem, quoniam & odor ubique uapor
quidam est: & hic tractus intus ex alimentis uapor,
nisi spiritui quodam odore placeat, uix ullum spiritui
exhibet alimentum. Quamobrem Auicennam nostrum
ualde

valde probamus dicentem, corpus quidem dulcedine, spiritum uero quadam (ut eius uerbis utar) aromaticitate nutriri: Quoniã crassitudo corporis non nisi crassa natura, qualis est in dulcedine, coalescere ualeat: Te nitas uero spiritus non alio quã fumo quodam atq; uapore, in quo aromaticitas ipsa uiget, refici possit.

Aromaticã uero qualitatem dicimus odoram, & acuatam, & quodammodo stypticam. Proinde quoniã iecur quidem corpori per sanguinem alimentũ præstat, dulcedine plurimum augetur. Cor autem quia et creat spiritum & spiritui procreat alimentum, meritò desiderat aromatica. Expedit tamẽ & aromatica pro corde condiri dulcedine, & dulcia pro iecore aromaticis commisceri, dulcedinem que interea nimiam euitare.

Quid plura? Galenus ipse secutus Hippocratem, spiritum nõ solum odore putat nutriri, sed aëre. Aëre inquam non simplici, sed potius opportune permixto.

Quibus quidem si fidem habebimus, nec alimentorũ, nec rei ullius delectum magis ad uitam necessarium, quã aëris nobis accommodati, esse censebimus. Aër enim et inferiorum & cœlestiũ qualitibus facillime semperq; affectus, & immensa (ut ita dixerim) amplitudine circumfusus, perpetuoq; motu nos undique penetrans, ad suã nos mirabiliter redigit qualitatem: præsertim spiritum, præcipue uitalem in corde uigentem, in cuius penetralia, tum assidue insluit, tum repente: sic protinus efficiens spiritum ut est affectus: perq; spiritũ uitalem,

qui & materia & origo est spiritus animalis, pariter
 efficiens animale. Cuius quidē qualitas maximi mo-
 menti est ingeniosis eiusmodi spiritu plurimum labo-
 rātibus. Itaq; ad nullos potius quā ad eos attinet pu-
 ri luminosiq; aëris odorūq; delectus, atque Musicae.
 Hæc enim tria spiritus animalis fomenta præcipua iu-
 dicantur. Potissimus uero ad uitā est aër electus. Nam
 octauo mense nati in Aegypto plurimi uiuūt: & non-
 nulli in plagis Græciæ temperatis saluberrimi, aëris
 beneficio quod Aristoteles narrat, & Auicenna confir-
 mat. Sed profecto sicut corpus ex uarijs compositum,
 uarijs (quamuis non eadem mensa) nutriendum est ali-
 mentis: ita spiritus similiter compositus uarietate qua-
 dam aëris semper electi oblectandus est atq; fouendus.
 Simili quoq; electorum odorū uarietate quotidie re-
 creandus. Nam aër & odor quasi spiritus quidam esse
 uidentur. Iam uero Alexander & Nicolaus Peripate-
 tici unā cum Galeno concludunt spiritum uitalem &
 animale ideo nutriri tum odore, tum aëre, quoniam
 uterq; mixtus est atq; conformis, & utrunq; haustum
 in præcordia penetrare, ibi coqui temperariq; ad uitā
 tam, perq; arterias diffundi. Vbi uterq; coctus iterum,
 nutrit spiritum (ut aiunt) utrūq; præcipue animale.
 Aiunt etiam spiratum aërem non solum refrigerando
 calori prodesse, sed etiam nutriendo. Nam & anima-
 lia etiam ualde frigida spirant. Addunt aërem crassio-
 rem spiritui naturali tanquam magis corporeo conue-
 nire.

nire, subtilem uero, purum, lucidum, spiritui potius uitali, potissimum animali. Neq; mirum uideri debet spiritum adeo tenuem rebus quoq; tenuibus ali. Siquidem & pisciculi multi aqua nitidissima nutriuntur, & ozium in aqua simili uiuit, crescit, floret, redolet. Mitto quibus elementis cham. eleontem & salamandram nutrirī nonnulli ferant. Redeamus ad nostrā. Interest certe quam plurimum qualem spiremus aërem, quales hauriamus odores. Talis enim & spiritus in nobis euadit. Eatenus uero nos anima per uitam uegetat, quatenus spiritus harmoniam seruat cum anima concinentem. Spiritus quidem in nobis primus uiuit & maxime, & quasi uiuit solus. Nonne repentino quodam saepe casu, uel affectu, uita, sensus, motus, subito membra deserunt, regresso uidelicet ad cordis penetralia spiritu? & saepe statim reuertuntur ad membra, per frictions & odores illuc spiritu redeunte, quasi uita in ipso spiritu uidelicet re uolatili potius insit q̄ humoribus aut membris. Alioquin propter horū crassam tenacitatem tardius admodum accederet uita membris atq; recederet. Quicumq; igitur uitam in corpore producere cupitis, spiritum in primis excolite, hunc augete nutrimentis sanguinem augmentibus, temperatum uidelicet atq; clarum, hunc aëre semper electo fouete, hunc quotidie suauibus odoribus alite, hunc sonis & cantibus oblectate: sed interea odores caute calidiores, frigidiores fugite, capeſcite temperatos, frigidos calidis, siccos

humidis temperate. Odorem uero omnem, quia pars corporis subtilissima est, scitote nonnihil habere caloris, atq; ex rebus quæ ipsæ nutriūt, odores sperate potius nutrituros, ut ex aromatico pyro pomoq; persico, similiq; pomo: magis autem recente pane, calente, maxime carnibus asis, quammaxime uino: atq; sicut sapor qui mirifice placet, plurimi uelocisq; nutrimenti causa est uel occasio corpori, sic odorem ad spiritum se habere putate. Commemorare uobis iterū placet, Democritum iamiam expiraturum, ut obsequeretur amicis, spiritum ad quadriuum usq; olfactu calentium panum retinuisse, ulterius etiam, si modo placuisset, spiritum seruaturum. Sunt & qui dicunt id mellis odore fecisse. Ego, si modo usus est melle, existimo illum mel uino liquefactum albo, calentibus panibus infudisse. Neq; enim spernendus est mellis odor. Flos namq; florum mel existit, nec parum nutrit ipsa dulcedine, ac diu qualitate sua res integras à putrefactione tuetur. Itaq; si quis nouerit hoc etiam ad cibum ita uesci, ut nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quodā calore bilem exaugeat, certum habebit longioris uitæ subsidium. Saltem igitur condimentū hoc frigidis & humidis adhibete. Verum ut uos reuocem ad odores: Vbicunque suffocationem, compressionemq; spirituum nimiam extimescitis, quod mæror frequens torporq; portendit, odores circumfusos amate. Vbi uero fugā exhalantium spirituum expauescitis, odores potius infusos nutrimentis

tis accipite. Et si quid odorum præterea foris sumitis, uelut clypeū costis duntaxat admouete sinistris. Nonne uidetis quā repente sursum uel deorsum ad odores se matrix ipsa præcipitet? quā uelociter ad os, ad nares spiritus aduolet, suauis odoris esca pellectus? Vbi igitur spiritus uel exiguus uel fugacissimus esse deprehenditur, quod pusillanimitas sepe declarat corporisq; debilitas, uel parua de causa multa contingens, odoribus non tam extrinsecus obiectis, q̄ intrinsecus iniectis allicite, imò potius pascite, retinete. Odorem uero uini ante omnes eligite. Multum namq; nutrit spiritū odor exhalans ex natura, tum plurimū et uelociter nutriende corpus, tum uoluptate sensum afficiente. Tale uero uinum est præ cæteris calidū, humidum, et odorū atq; clarū. Tale etiam saccharū esse dicerem, si sumat odorem. Cinnamomū quoq; simile et doricum, anisumq; dulce marathrū, si acumini suo ad exiguam dulcedinem adderent ampliorem. Sed quā temperiem natura nō fecit, uobis ipsi cōficite. Et quoties distractionem spiritūū formidatis, calidioribus acutioribusq; et subtilissimis adhibete, quæ cohibere parumper uolatū spiritus ac sistere ualeāt, ceu croco, chariophyllis, cinnamomo, adustū panem, rosacē aquam, acetumq; rosacē, rosam, myrtū, uiolam, sandalū, coriandrū, cydonium pomū atq; citrum. Nonne uero camphoram ubi contra caniciem est agendū. Recentem uero semper menthā diligo, menti etiam salutarem spiritūiq; tutissimā.

Deniq; mementote res omnes ueneno contrarias, esse uitæ admodum salutare, non gustu tantum, sed etiam odoratu, maxime theriacam. **H**as uero in libro contra pestilentiam enarrauimus, narrabimus & in libro sequenti. Inter eas autem, ne quid uos lateat, numeramus et uinum. Nam sicut homini uenenum est cicuta, ita cicuta uinum, non simul quidem, sed paulò post ebibitù. **A**c ne solis uos odoribus hic alliciam, componendum uobis mando electuarium quotidie manè gustandum, olfactu gustuq; suauè, & uitæ admodum salutare. **A**ccipite tres chebularum uncias, unam emblicarum, & Indarum unam, unamq; belliricarum, semiunciam uero doronici, cinnamomi uncias duas, croci drachmam unam, ambre partem drachmæ tertiam, musci quoq; tantundem. **C**ontundite diligenter. **T**antù rosacei sacchari adhibete, quantum gustui satisfacit: **S**andalorum rubentium quantum sat est colori: mellis item emblicarum uel chebularum quantum molli expedit electuarij formæ, auri folia totidem quot prædictæ sunt uncie. **V**bi uero difficilior est compositio multiplex, experti sumus simplicem hanc optimam esse, scilicet ex chebulis, marathro dulci, saccharo aqua rosacea liquefacto: sumptam uero tum ieiuno stomacho, tum post cœnam. **M**emineritis autè myrobalanos conditas meliores esse, siccas uero saltem diem integrum oleo amygdalarum dulcium uel butyro uaccino prius infundite quàm consuetis. **P**robat & **A**uicenna uobis confectionem ex emblicis

blicis atq; Indis cum melle anacardorum coctoq; butyro. Item chebularum cum zinzibere & squama ferri, & potius auri. Probat item Petrus Aponensis compositionem ex croco, mace, castoreo, per partes acceptis atq; contusis & uino commixtis. Vnde affirmat uitam etiam propemodum moribundis produci consueuisse. Deniq; Haly astrologus medicusq; excellens, asserit usu tripherae similibusq; rerum uitam effici longiore. In omni uero triphera myrobalanus fundamentum est, sed hanc temperant subtilibus quibusdam atq; mollibus, praesertim ubi siccior est myrobalanus, ut et penetret, nec meatus obstruat, nec alium exiccet nimium uel adstringat. Cum uino praeterea commodissime utimur, sed modico, ne forte diluat. Compositionem uero Petri quam modo narrabam, si modum utilis est, arbitror olfactu potius quam potu utilem fore.

¶ Magorum medicina pro senibus.

¶ Caput XIX.

Magi stellarum obseruatores, ad Christum uitae duces stella duce uenerunt, preciosum uitae thesaurum offerentes, Aurum, thus & myrrham, tria dona pro tribus Planetarum dominis stellarum domino dedicantes. Aurum quidem pro temperamento Iouis, maxime omnium temperatum. Thus autem pro Sole praecipue Phoebus calore simul odoreq; flagrans. Myrrham deniq; firmitatem corpus atq; conseruantem pro Saturno omnium firmissimo Planetarum. Huc igitur

omnes ad sapientes Magos uenite senes, munera uobis quoque uitam productura ferentes, quibus autorem uitae quondam uenerati traduntur. Venite senes, inquam, senectutem grauiter tolerantes. Venite et uos praeterea, quoscumque senectutis propemodum aduentantis formido sollicitat. Accipite precor alacres uitalia dona. Sumite uncias quidem thuris duas, unam uero myrrhae, auri rursus in folia ducti dimidiam drachmae partem, contundite tria simul, constate, confundite in pilulas, aureo quodam mero: idque tunc opportune conficite, quando Diana propitio Phœbi uel Iouis gaudet aspectu. Sumite posthac thesauri tanti, aurora qualibet portuunculam, ac exiguo perfundite meri potu, nisi forsitan incaluerit aestas, tunc enim aquam rosaceam bibere praestat. Si quis autem inter uos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanum chebulam aut emblicam aequalem ad thuris myrrhaeque et auri simul pondus adijciat. Hoc humorem proculdubio naturalem à putrefactione tuebitur. Hoc humoris resolutionem longius propulsabit. Hoc tres in uobis spiritus, naturalem, uitalem, animale[m] fouebit, confirmabit, corroborabit. Hoc rursus uegetabit sensum, acuet ingenium, memoriam conseruabit.

De periculis uitandis ex quolibet uita septenario imminentibus. Cap. XX.

Quam astronomi singulas deinceps diei horas Planetis ordine singulis distribuerint, similiterque

terq; septē hebdomadæ dies, atq; in ipso fœtu per menses digesserint officia Planetarum, cur non etiam per annos eadem disponamus? ut quemadmodū infantem in alio latentem rexit primo mense Saturnus, ultimo Luna, sic statim natum ordine iam conuerso, primo ipsius anno ducat Luna, secundo (si uis) Mercurius, tertio Venus, quarto Sol, quinto Mars, sexto Iupiter, septimo uero Saturnus: atq; deinceps ordo per uitam similis repetatur. Atq; in septimo quolibet uitæ anno, fit in corpore mutatio maxima, ideoq; periculosissima, quandoquidem & Saturnus nobis communiter est peregrinus: & ab eo tunc Planetarū summo, ad Lunam euestigio Planetarū infimā gubernatio redit. Hos annos astronomi græci Climactericos nominant, nos scalares, uel gradarios, uel decretorios appellamus. Fortè uero in morbis ipsum humoris uel naturæ motum Planetes per dies eodem ordine regunt: unde & septimus quisq; eadem ratione Iudiciarius appellatur. Quartus quoq; quoniam medium in septenario tenet. Tu igitur si uitā producere cupis ad senectutem, nullis eiusmodi gradibus interruptā, quoties septimo cuilibet propinquas anno, consule diligenter astrologū: Vnde imminet tibi discrimen ediscito: Deinde uel adito medicum, uel prudentiam & temperantiā accersito. His namq; remedijs prohiberi minas astrorum Ptolemæus etiam confitetur. Addit quin etiam astrorum promissa sic augeri posse, ut agrorū cultor auget terræ uiruitē.

Probat Petrus Aponensis argumentationibus multis
 & testimonio Aristotelis, Galeni, Haly, naturalē uitæ
 finem non esse ab initio ad unguem determinatum, sed
 ultra citraq; moueri posse. Idq; asserit tū ex astris, tum
 etiam ex materia. Cōcludit his autoribus rationibusq;
 obitum etiam naturalem differri posse, cū astrologiæ
 machinis tum presidij medicorum. Igitur neq; nos te-
 mere in his præceptis elaboramus. Neq; te pigeat per-
 quirere à medicis quæ naturaliter tua sit diæta, & ab
 astrologis, quæ stella uitæ faueat, & quādo hæc bene-
 se habet, & ad eam Luna, compone quæ prodesse di-
 diceris. Neq; pudeat sæpe illos auscultare, qui non tam
 fortuna quā uirtute senectutem prosperam consecuti
 uidentur. Præterea Ptolemæus & cæteri professores
 Astronomiæ, imaginibus quibusdā ex certis lapidibus
 & metallis sub certo sydere fabricatis, uitā prosperam
 pollicentur atq; longæuā. Verum de imaginibus qui-
 dem ex parte, ac plurimum de reliquo fauore cœlesti
 commentariū componimus in Plotinum, quem librum
 huic operi deinceps subiiciendū existimamus, quem
 admodū hoc post librū scribi uolumus quem De curan-
 da literatorū ualctudine composuimus. Fauorem uero
 cœlestem quem modo dicebam, pro iuuentute longa,
 nunc quantū quasi Poëta cuidā licet loqui, quantū rur-
 sus medico licet facere, à Phœbo Bacchoq; petemus.

Solis æterna est Phœbo Bacchoq; iuuentus,

Nam decet intonsus crinis utrunq; deum.

Phœbus

Phœbus et **Bacchus** semper indiuidui fratres sunt: am-
bo ferè sunt idem. **Phœbus** quidè est ipsa sphaera illius
anima, sphaera uero **Bacchus**, imò & **Phœbus** est to-
tus ipse sphaerae circulus. **Bacchus** autem est flāmeus ille
in hoc circo circulus, imò uero **Phœbus** est alnum in
hoc flammeo globo lumen. **Bacchus** autem existit ibi-
dem salutaris ex lumine calor. Semper ergo fratres co-
mitesq; sunt, ferè semper alter & idem. Quid uero? sē
Sol in Vere quidem **Phœbus** est, cantu suo tunc auium
cantus excitans, cithara rursus tempora temperās:
in autumno uero **Sol** idem autor uini **Bacchus** existit.
Tria nobis ad seruandam iuuentutem pater ille **Liber**,
qui amat colles, **Bacchus** affert, hos quidem apricos
primum colles, in his autem collibus suauissimum pra-
cipue uinū, perpetuā in uino securitatem. **Tria** quoq;
Phœbus **Bacchi** frater pari benignitate largitur, di-
urnum primo lumen, sub fomento luminis herbas sua-
uiter redolentes: ad luminis huius umbram, citharam
cantumq; perennem. His ergo pensis potissimū, his sta-
minibus **Clotho** nobis iam non **Parca** longa uitae fila
producet. **Treis** **Parcas** ferè omēs **Poëtae** canūt. **Treis**
quoq; nos nō poëtae canimus. **Prudens** quidem in omni
uictu parcitas uitam nobis longam inchoat: constans
quoq; in curis subeundis parcitas producit uitam: par-
citas uero in caelo fruendo negligens uitam occat. **Tres**
Pythagoras temperantias ante omnia celebrat: tres
etiam nos in praesentia celebramus. **Temperantiam** in

affectibus conseruato: temperantiam in omni uictu seruato. Temperiem aëris obseruato. Hac enim providentia humorum intemperiem, quæ citæ senectutis & in tempestiue mortis causa est, aspirate Deo, procul admodum propulsabis. Aspirabit autem autor ille uitæ, si ea tantum conditione uitam optaueris diuturnam, ut diutius cum genere humano uiuas, tum maxime uiuas illi, quo mundus totus inspirante uiuit.

DE VITA PRODVCENDA
LIBRI FINIS.

MARSILII FICINI FLORENTINI in librum tertium De uita cœlitus comparanda, ad serenissimum Pannoniæ regem epistolare proœmium.

Hilosophi ueteres, rex omnium felicissime, cœlestium uires inferiorumq; naturas diligentissime perscrutati, quæ existimarent hominem frustra sapere, qui non sibi sapit, totam merito perscrutationem suam in primis ad uitam sibi cœlitus comparandam retulisse uidentur, iudicantes (ut arbitror) tum elementa et quæ ex his componuntur frustra sibi cognita fore, tum motus cœlestium & influxus temere nimium obseruatos, nisi hæc unà cum illis cognita simulatque coniuncta, aliquando sibi ad uitam felicitatem que conducerent.

Profuit